Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 25.04.1986, sp. zn. 6 Tz 20/86, ECLI:CZ:NS:1986:6.TZ.20.1986.1

Číslo: 42/1987

Právní věta: Předpokladem vzniku povinnosti zaplatit notářský poplatek z převodu nemovitosti je, že došlo k platnému úplatnému převodu vlastnictví k nemovitosti (§ 6 zák. č. 24/1964 Sb., o notář. poplatcích). Jestliže tedy smlouva o převodu nemovitosti je neplatná proto, že účastníci smlouvy se dohodli na ceně převyšující cenu nemovitosti podle cenových předpisů, při registraci u státního notáře však uvedli cenu nižší, odpovídající cenovým předpisům, povinnost zaplatit notářský poplatek nevznikla. Účastníci smlouvy nemohou být v takovém příp. trestně odpovědni (§ 148 tr. zák.) na tom základě, že zkrátili poplatek o částku odpovídající rozdílu mezi cenou skutečně dohodnutou a zaplacenou cenou uvedenou při registraci u státního notáře. Nezákonné jednání účastníků smlouvy lze v takovém příp. postihnout občanskoprávními sankcemi. Jednání prodávajícího lze podle okolností posoudit jako přečin proti zájmům social. hospodářství podle § 2 písm. g) zák. č. 150/1969 Sb., o přečinech.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 25.04.1986

Spisová značka: 6 Tz 20/86

Číslo rozhodnutí: 42

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Přečin proti zájmům socialistického hospodářství, Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby

Předpisy: 140/1961 Sb. § 3 ods. 4
§ 148 160/1969 Sb. § 2 ods. g 24/1964 Sb. § 6 40/1964 Sb. § 37
§ 39
§ 399 ods. 2
§ 457 139/1984 Sb. § 8 146/1984 Sb. § 8

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 42

Předpokladem vzniku povinnosti zaplatit notářský poplatek z převodu nemovitosti je, že došlo k platnému úplatnému převodu vlastnictví k nemovitosti (§ 6 zák. č. 24/1964 Sb., o notářských poplatcích, s účinností od 1. ledna 1985 § 8 zák. ČNR č. 146/1984 Sb., resp. zák. SNR 139/1984 Sb., o notářských poplatcích). Jestliže tedy smlouva o převodu nemovitosti je neplatná proto, že účastníci smlouvy se dohodli na ceně převyšující cenu nemovitosti podle cenových předpisů, při registraci u

státního notáře však uvedli cenu nižší, odpovídající cenovým předpisům, povinnost zaplatit notářský poplatek nevznikla. Účastníci smlouvy nemohou být v takovém případě trestně odpovědni podle § 148 tr. zák. na tom základě, že zkrátili poplatek o částku odpovídající rozdílu mezi cenou skutečně dohodnutou a zaplacenou cenou uvedenou při registraci u státního notáře.

Nezákonné jednání účastníků smlouvy lze v takovém případě postihnout občanskoprávními sankcemi (odpovědností za neoprávněný majetkový prospěch z neplatné smlouvy podle § 457 obč. zák.). Jednání prodávajícího lze podle okolností posoudit jako přečin proti zájmům socialistického hospodářství podle § 2 písm. g) zák. č. 150/1969 Sb., o přečinech.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 25. 4. 1986 sp. zn. 6 Tz 20/86.)

K stížnosti pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti ČSR, Nejvyšší soud ČSR zrušil pravomocný rozsudek okresního soudu v Prostějově z 25. 9. 1985 sp. zn. 2 T 174/85 a obviněné O. D. a S. D. podle § 226 písm. e) tr. ř., obviněné J. N. a M. N. podle § 226 písm. b) tr. ř. zprostil obžaloby pro trestný čin krácení daně podle § 148 odst. 1, 2 písm. a), c) tr. zák., jehož se měli dopustit tak, že dne 15. 3. 1984 v Prostějově v kanceláři státního notářství při úředním jednání o prodeji rodinného domku O. D. a S. D. jako prodávající a J. N. a M. N. jako kupující uvedli jako cenu převáděné nemovitosti částku 109 880,- Kčs, ač se ve skutečnosti dohodli na ceně 270 000,- Kčs a tuto částku prodávající od kupujícího dne 14. 3. 1984 také skutečně převzali, a to s úmyslem zkrátit tak notářský poplatek; v důsledku toho nebyly vyměřeny a zaplaceny notářské poplatky z převodu nemovitosti a za úkony ve výši 21 935,- Kčs.

Z odůvodnění:

Rozsudkem okresního soudu v Prostějově ze dne 25. 9. 1985 sp. zn. 2 T 174/85 byli obvinění O. D., S. D., J. N. a M. N uznáni vinnými činem zkrácení daně podle § 148 odst. 1, 2 písm. a), c) tr. zák., jehož se podle zjištění okresního soudu dopustili výše uvedeným skutkem. Za to byl každý z nich odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců, jehož výkon byl u každého podmíněně odložen na zkušební dobu dvou let. O. D. a S. D byl kromě toho uložen ještě peněžitý trest, a to ve výměře 5000,- Kčs u každého, s náhradním trestem odnětí svobody v trvání pěti měsíců.

Proti tomuto rozsudku, který nabyl právní moci v řízení před soudem prvního stupně, podal ministr spravedlnosti ČSR stížnost pro porušení zákona ve prospěch všech obviněných. Namítl, že podle tehdy platného zákona č. 24/1964 Sb., o notářských poplatcích, byla základem poplatku z převodu nemovitostí úplata za nemovitost. K vyměření poplatku však státní notářství přistupuje až po registraci smlouvy o převodu nemovitosti, neboť až tímto aktem přechází vlastnictví k nemovitosti. Státní notářství by ovšem nemohlo registrovat takovou kupní smlouvu, v níž by byla dohodnuta kupní cena převyšující cenu stanovenou podle cenových předpisů, neboť taková kupní smlouva je ze zákona neplatná. Poněvadž z neplatné smlouvy nemohla vzniknout povinnost zaplatit notářský poplatek, nemohl jednáním obviněných vzniknout následek předpokládaný ustanovením § 148 tr. zák. Porušení zákonných předpisů stranami kupní smlouvy je stíháno občanskoprávní sankcí. V jednání prodávajících O. D. a S. D. by bylo možno spatřovat přečin proti zájmům socialistického hospodářství podle § 2 písm. g) zák. č. 150/1969 Sb., ovšem trestnost tohoto přečinu zanikla uplynutím promlčecí doby. Obvinění proto neměli být uznáni vinnými trestným činem zkrácení daně podle § 148 tr. zák. a protože se tak stalo, byl v jejich neprospěch porušen zákon.

Nejvyšší soud ČSR přezkoumal v rozsahu uvedeném v § 267 odst. 1 tr. ř. napadený rozsudek, jakož i řízení, které mu předcházelo, a dospěl k závěru, že zákon byl ve vytýkaném směru porušen.

Okresní soud v Prostějově správně zjistil, že obvinění O. D. a S. D. jako podíloví spoluvlastníci domu čp. 1836 se stavební parcelou č. 3320 a zahradou s parcelním číslem 3321 v Prostějově se dohodli s

obviněnými J. N. a M. N., že O. D. a S. D. prodají uvedené nemovitosti za částku 270 000,- Kčs a že j. N. a M. N. je za tuto částku koupí. Dohodnutou částku pak také prodávající od kupujících dne 14. 3. 1984 převzali, avšak do kupní smlouvy č. 2 N 279/84 uzavřené na státním notářství v Prostějově dne 15. 3. 1984 všichni společně uvedli cenu převádějící nemovitosti pouze ve výši 109 880,- Kčs, jak odpovídalo ceně nemovitosti stanovené předtím znalcem z oboru ceny a odhady nemovitostí S. Z. Tato kupní smlouva byla téhož dne registrována a z částky uvedené ve smlouvě pak byl vyměřen převodní poplatek ve výši 9 636,- Kčs, který zaplatili prodávající, a dále byl vyměřen poplatek za úkony zahrnující sepsání smlouvy a její registraci ve výši 2 199,- Kčs, který zaplatili kupující.

Tato zjištění okresního soudu jsou zcela v souladu se všemi provedenými důkazy a nevzbuzují žádné pochybnosti.

Okresní soud v Prostějově však ve shodě s tvrzením obžaloby dospěl k závěru, že při uvedení skutečně zaplacené kupní ceny měli obvinění O. D. a S. D. jako prodávající zaplatit na převodním poplatku o 18 734,- Kčs více a obvinění J. N. a M. N. jako kupující měli zaplatit na poplatku za úkony o 3 201,- Kčs více, takže stát byl jednáním všech obviněných zkrácen na poplatcích celkem o částku 21 935,- Kčs. V tom pak okresní soud shledal znaky trestného činu zkrácení daně podle § 148 odst. 1, 2 písm. a), c) tr. zák.

Tyto závěry okresního soudu však nejsou správné. Ustanovení § 148 tr. zák. o trestném činu krácení daně postihuje takové úmyslné jednání pachatele, jímž došlo ve větším rozsahu ke zkrácení daně, poplatku nebo jiné podobné dávky. Zkrácením je třeba rozumět vyměření nižší než zákonné částky nebo její nevyměření vůbec. Zkrácení fakticky záleží v rozdílu mezi daní (poplatkem), kterou má podle zákona poplatník nést, a daní, která byla v důsledku jednání pachatele nesprávně stanovena níže, resp. nebyla-li z toho důvodu daň (poplatek) vůbec stanovena, pak zkrácení zahrnuje celou částku, která měla být podle zákona vyměřena. Z toho je zřejmé, že nezbytným předpokladem k tomu, aby vůbec bylo možné hovořit o zkrácení daně, je existence právního titulu, z něhož by vyplývala povinnost poplatníka odvést do peněžního fondu státu určitou částku v zákonem stanovené výši. Daňová poplatková povinnost je upravena zákonnými předpisy, z nichž je nutno vycházet při rozhodování otázky, zda v konkrétním případě skutečně došlo ke zkrácení daně ve smyslu § 148 tr. zák.

Právní normou, z níž vyplývala pro obviněné poplatková povinnost, byl zákon č. 24/1964 Sb., o notářských poplatcích, který platil až do 31. 12. 1984, a podle něhož notářský poplatek za převod vlastnictví k nemovitosti je povinen platit převodce (prodávající) a notářský poplatek za registraci úkonů o převodu nemovitosti je povinen platiti nabyvatel (kupující). Za základ pro vyměření poplatku slouží v tomto případě úplata za nemovitost. Úplatou se rozumí dohodnutá cena, která však s ohledem na ustanovení § 399 odst. 2 obč. zák. nesmí přesahovat cenu stanovenou podle cenových předpisů. V posuzovaném případě byly převáděné nemovitosti ohodnoceny znalcem na částku 109 880,- Kčs. Při stanovení této ceny vycházel znalec z tehdy platných cenových předpisů, kterými byla především vyhláška Českého cenového úřadu a ministerstva financí ČSR č. 43/1969 Sb., o cenách staveb v osobním vlastnictví a o náhradách při vyvlastnění nemovitostí, dále výměr Českého cenového úřadu č. 315126) 1978 o cenách porostů, registrovaný v částce 16/1978 Sb., a výměr Českého cenového úřadu č. 120/47/1979 o cenách pozemků, registrovaný v částce 11/1979 Sb. Ve smyslu těchto předpisů šlo o cenu nejvýše přípustnou. Z této částky také byly rozhodnutím Státního notářství v Prostějově ze dne 15. 3. 1984 vyměřeny příslušné notářské poplatky, které obvinění zaplatili. Nárok státu ze skutečné hodnoty převáděné nemovitosti byl tedy plně uspokojen a v tomto ohledu proto nemůže jít o zkrácení daně ve smyslu § 148 tr. zák.

Pokud okresní soud vycházel ze skutečnosti, že notářské poplatky nebyly vyměřeny ze základu 270 000,- Kčs, který představovala kupní cena fakticky zaplacená obviněnými J. N. a M. N. obviněným O. D. a S. D., na níž se tito obvinění ve skutečnosti dohodli, je nutno uvést, že touto dohodou jednali

obvinění v rozporu s již výše zmíněným ustanovením § 399 odst. 2 obč. zák., podle něhož dohodnutá cena koupené věci nesmí přesahovat cenu stanovenou podle cenových předpisů. To ve svých důsledcích znamená, že obvinění mezi sebou uzavřeli smlouvu, která odporuje zákonu. Takový právní úkon je však podle § 39 obč. zák. absolutně a již od začátku neplatný. Za tohoto stavu nemohlo dojít a také nedošlo k převodu vlastnictví k předmětným nemovitostem, a tedy nevznikla povinnost zaplatit převodní poplatek, neboť taková povinnost vzniká pouze za předpokladu, že smlouva byla platně uzavřena. Smlouva sepsaná na žádost obviněných státním notářstvím v Prostějově byla v důsledku jednání obviněných smlouvou fingovanou, která nebyla totožná se skutečnou smlouvou (dohodou) uzavřenou mezi obviněnými před sepsáním smlouvy na státním notářství, takže tato smlouva byla a je neplatná i z hlediska ustanovení § 37 obč. zák., podle kterého se k platnosti právního úkonu vyžaduje, aby byl učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně.

Z uvedeného vyplývá, že v případě obviněných sice došlo k právnímu úkonu – k uzavření smlouvy na státním notářství – avšak tento úkon byl již ze zákona neplatný, a proto přechod vlastnictví nenastal. Na věci nic nemění ani skutečnost, že došlo k registraci této smlouvy, poněvadž šlo vlastně o jinou smlouvu, než na které se ve skutečnosti (fakticky) obvinění dohodli.

Jestliže tedy nedošlo k převodu vlastnictví k nemovitostem a z téhož důvodu nevznikla poplatková povinnost z převodu, pak jednáním obviněných nemohla být naplněna objektivní stránka trestného činu krácení daně podle § 148 tr. zák. Skutek však nenaplňuje ani subjektivní stránku tohoto trestného činu, který předpokládá úmysl pachatele směřující k tomu, aby dosáhl pro sebe nebo někoho jiného, aby byla daň nebo poplatek vyměřen nižší než zákonnou částkou, popř. aby nebyl vyměřen vůbec. Úmysl obviněných však směřoval především k tomu, aby dosáhli registrace smlouvy a aby nevyšla najevo protizákonnost jejich postupu spočívající v obcházení cenových předpisů. Kdyby na státním notářství uvedli skutečně dohodnutou cenu, nemohla by být smlouva registrována. Obvinění však měli zájem opačný. To, že si obvinění dohodli za nemovitost vyšší cenu, než připouštěly cenové předpisy, konkrétně zejména již zmíněná vyhláška č. 43/1969 Sb., je sice jednání protizákonné, avšak nenaplňuje znaky trestného činu zkrácení daně. Toto jednání lze postihnout občanskoprávními sankcemi, např. podle § 457 odst. 2, 3 obč. zák., které dopadají právě na případy, kdy účastníci uzavřeli neplatnou smlouvu s úmyslem porušit zákon.

K případné námitce, že příjem prodávajícího přesahující cenu stanovenou podle cenových předpisů zůstal fakticky nezdaněn, je nutno uvést, že z nezákonné činnosti nemůže státu plynout příjem jako z činnosti zákonem uznávané a schvalované. Bylo by v rozporu se zásadou socialistické zákonnosti i s účelem daně (poplatku), kdyby za základ příjmové stránky státního rozpočtu měl sloužit zisk z nezákonné činnosti. Proto též z toho důvodu se obvinění nemohli zatajením skutečnosti, že za nemovitost byla dohodnuta a zaplacena vyšší částka, než odpovídala cenovým předpisům, dopustit zkrácení daně nebo pokusu tohoto trestného činu. Jednání obviněných O. D. a S. D. spočívají v podstatném předražení prodávané nemovitosti však vykazuje znaky přečinu proti zájmům socialistického hospodářství podle § 2 písm. g) zák. č. 150/1969 Sb., o přečinech. Poněvadž skutkový stav byl v napadeném rozsudku jinak správně zjištěn, Nejvyšší soud ČSR mohl postupovat podle § 271 odst. 1 tr. ř. Přitom shledal, že obvinění O. D. a S. D. uvedený přečin proti zájmům socialistického hospodářství podle § 2 písm. g) zák. o přeč. spáchali nejpozději 14. 3. 1984, trestní stíhání proti nim však bylo zahájeno až 1. 8. 1985, tedy pod více než jednom roku. Protože tak uplynula jednoroční promlčecí doba trestnosti přečinu, trestnost tohoto činu zanikla a ani tyto obviněné není možno uznat vinnými. Proto Nejvyšší soud ČSR zprostil všechny obviněné obžaloby, a to J. N. a M. N. podle § 226 písm. b) tr. ř. a O. D. a S. D. podle § 226 písm. e) tr. ř.